

Duurzaamheid in openbare aanbestedingen Analyse 2021

(Cijfers 2020)

Om de ambities op het gebied van duurzaamheid in de bebouwde omgeving te halen zijn forse transitie en investeringen noodzakelijk. Als duurzaamheid in aanbesteding niet serieus meegenomen wordt is Nederland in 2050 niet energieneutraal, circulair en klimaatbestendig.

Het is belangrijk marktpartijen uit te dagen (nog) verder te innoveren. Niet door uitsluitend duurzame aspecten in een bestek vast te leggen, maar door duurzaamheidscriteria in aanbestedingen zo zwaar mee te wegen dat bedrijven zich met duurzaamheid kunnen onderscheiden in de markt. Bouwend Nederland roept opdrachtgevers op duurzaamheidscriteria in aanbestedingen zo vorm te geven dat de markt echt uitgedaagd wordt verder te innoveren.

Het Aanbestedingsinstituut heeft alle openbare aanbestedingen uit 2020 geanalyseerd. Voor een aantal aspecten wordt de vergelijking met eerdere jaren gemaakt. Ondanks hoge ambities blijkt uit de analyse dat duurzaamheid nog steeds een beperkte rol speelt in aanbestedingen. In 2020 werd slechts in 37,2% van de openbare aanbestedingen gewerkt met duurzame gunningscriteria. Als werd gegund op duurzaamheid telde dat in 38% van de gevallen voor 15% of minder mee in de gunning. Dit percentage is iets gunstiger dan in 2019. Maar de stijging komt geheel door de infra, in de B&U nam het gunnen op duurzaamheid zelfs af. De grote lijn blijft: de markt wordt onvoldoende beloond voor duurzame innovaties. Hierdoor blijft helaas een groot deel van de innovatiekracht van de markt onbenut.

De analyse geeft een algemeen beeld van een breed geschakeerd aanbod van werken en aanpalende diensten. Het kan goed zijn dat dit beeld voor individuele bedrijven of specifieke marktsegmenten anders is.

OPENBARE AANBESTEDINGEN OP TENDERED			
Aantal openbare aanbestedingen	2020	2019	2018
Infra	982	927	852
B&U	267	275	300
Totaal	1249	1202	1152

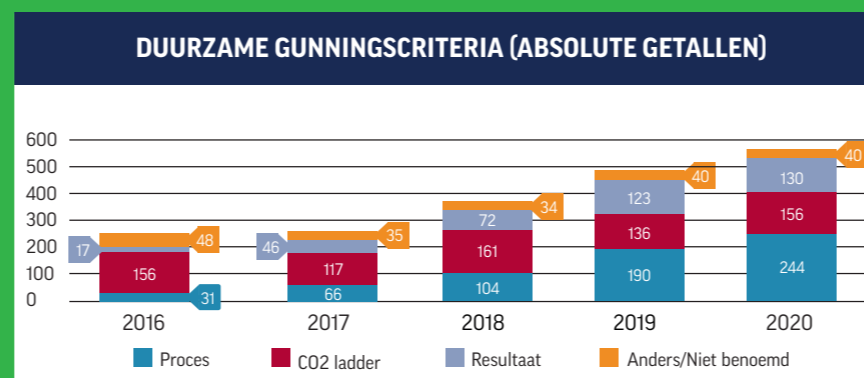
DUURZAME GUNNINGSCRITERIA

Met gunningscriteria beoordelen opdrachtgevers gegadigden bij een aanbesteding. Via de Aanbestedingswet kunnen opdrachtgevers met deze criteria duurzaamheid extra laten meewegen. Door duurzaamheid in een aanbesteding meer te belonen, kunnen bedrijven zich bij een inschrijving meer onderscheiden. Met een duurzaam resultaat, bijvoorbeeld de milieubelasting van de materialen, kunnen bedrijven zich meer onderscheiden dan door te vragen om een certificaat.

GUNNINGSCRITERIA 2020		
	Totaal	%
Infra	384	39,10%
B&U	81	30,30%
Totaal	465	37,20%

GUNNINGSCRITERIA DUURZAAM	
CO ² - prestatieladder/ambitieniveau	156
Duurzaam uitvoeren opdracht	244
Duurzaam resultaat	130
Onbekend	40

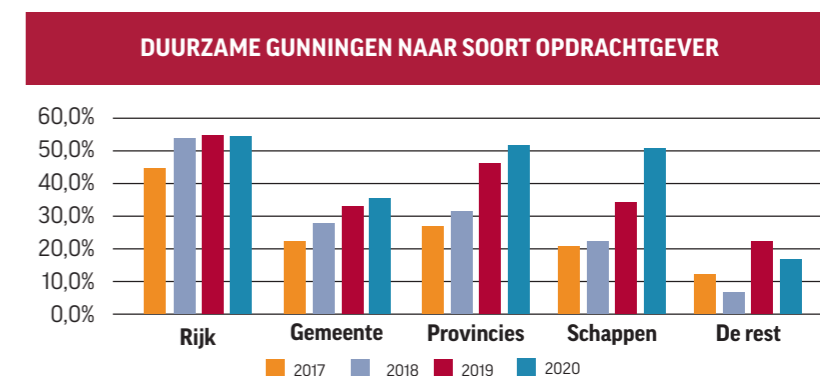
Diverse aanbestedende diensten vragen meer dan 1 duurzaam gunningscriterium uit.

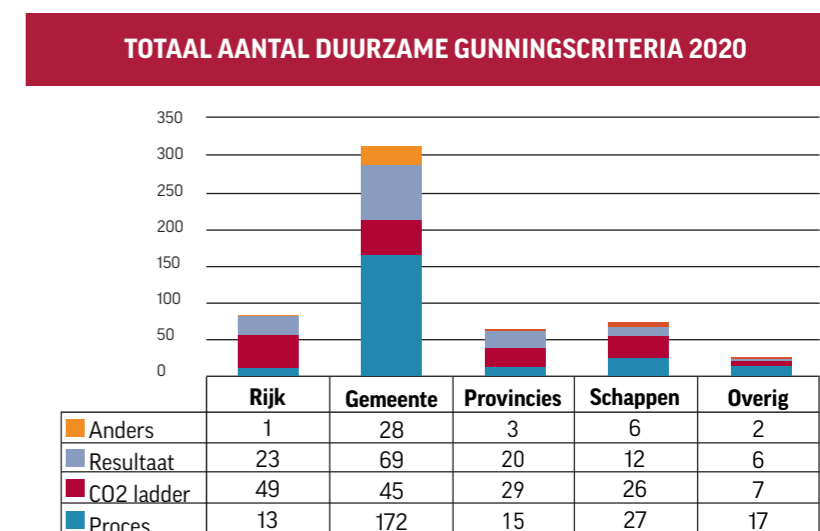
- In 2020 werd in 37,2% van alle aanbestedingen gegund op duurzaamheid. Positief is de stijging van het percentage aanbestedingen met deze criteria in 2020 ten opzichte van 2019 (35,2%) en 2018 (26,9%).
- Een ruime meerderheid 62,8% van de openbare aanbestedingen paste géén duurzame gunningscriteria toe! Ook is opmerkelijk is dat de groei in 2020 volledig komt door de infra, die steeg van 35,4% in 2019 naar 39,2% in 2020. De B&U vertoont een daling, van 34,5% in 2019 naar 30,3% in 2020. Deze ontwikkeling staat haaks op de toenemende urgentie om de verduurzaming van Nederland te versnellen.
- Er is een forse stijging van gunnen op duurzame uitvoering (proces). Van 190 in 2019 tot 244 in 2020. Focus hier lag op lagere emissies van schadelijke gassen. In deze categorie wordt vaak gevraagd om een plan van aanpak. En er worden tabellen ingezet voor het scoren van de verschillende soorten aandrijving/brandstoffen.
- Sinds 2016 stijgt het aantal gunningscriteria waarin een duurzaam resultaat werd gevraagd. In 2020 was deze stijging licht (naar 130 keer) ten opzichte van eerdere jaren.

DUURZAME GUNNINGSCRITERIA NAAR OPDRACHTGEVER

Onderstaande grafiek geeft per opdrachtgever het aandeel aanbestedingen weer met duurzame gunningscriteria

Onderstaande grafiek geeft het absolute aantal en de categorie van de toegepaste duurzame gunningscriteria weer. In absolute zin vinden de meeste openbare aanbestedingen plaats in gemeenten. Dat is goed terug te zien in de grafiek:

- Van de opdrachtgevers passen de Rijksdiensten in 2020 duurzame gunningscriteria procentueel het vaakst toe (54%), meestal de CO2-Prestatieladder (42 keer). Dit is een lichte daling ten opzichte van 2019 (55,2%)
- Gemeenten passen in 2020 in 35,6% van hun aanbestedingen duurzame gunningscriteria toe. Vaker dan in 2019 (33,3%). Zij pasten 69 keer een duurzaam resultaat toe als gunningscriterium en maar liefst 172 keer een gunningscriterium voor het duurzaam uitvoeren van een project.
- Provincies passen in 2020 in 51,1% van hun aanbestedingen duurzame gunningscriteria toe. Meestal de CO2 prestatieladder (29 keer) of een duurzaam resultaat (20 keer).
- Waterschappen passen in 2020 in 50,9% van hun aanbestedingen duurzame gunningscriteria toe. Een forse stijging ten opzichte van de 34,7% in 2019. Meestal de CO2 prestatieladder (26 keer) of het duurzaam uitvoeren van een project (27 keer).

WEGINGSFACTOR DUURZAME GUNNINGSCRITEIA

Duurzame gunningscriteria hebben meer effect naarmate ze zwaarder wegen bij het vaststellen van de beste prijs-kwaliteitverhouding. Hoe zwaarder de weging, hoe groter de prikkel voor bedrijven om (nog) verder te innoveren.

Niet voor alle duurzame gunningscriteria is te achterhalen wat de wegingsfactor was, sommige aanbestedende diensten maken dit helaas niet kenbaar. In 2020 was van 348 duurzame gunningscriteria de wegingsfactor bekend. Daarom telt onderstaand overzicht niet op tot het totaal van 465 openbare aanbestedingen waar in 2020 is gegund op duurzaamheid. Onderstaande tabel geeft het overzicht van 2017 t/m 2020.

GUNNINGSCRITEIA / WEGINGSFACTOR				
	2017	2018	2019	2020
Minder dan 15% Minder dan € 100.000	129 (64%)	115 (59%)	135 (44%)	131 (38%)
15% - 40% € 100.000 - € 500.000	65 (32%)	48 (24%)	120 (40%)	132 (38%)
Meer dan 40% Meer dan € 500.000	7 (3,5%)	34 (17%)	49 (16%)	85 (24%)

Bij 117 aanbestedingen met een duurzaam gunningscriterium was in 2020 de weging onbekend.

- Sinds 2017 is er een overwegend positieve trend in het zwaarder meewegen van duurzame gunningscriteria.
- Ten opzichte van 2019 zien we in 2020 een flinke toename (8%) van het aantal gunningen dat voor <40% of €500.000 meetelde.

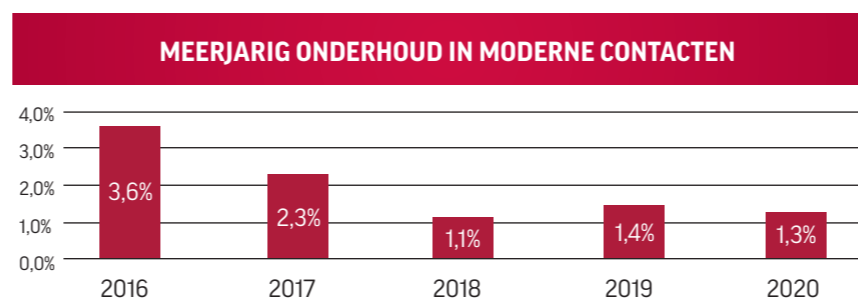
ONDERHOUD IN MODERNE CONTRACTEN

Het toevoegen van een meerjarige onderhoudsopgave – waarbij de opdrachtnemer zowel ontwerp als uitvoering en vaak ook onderhoud verzorgt – stimuleert het maken van doordachte keuzes. Bij veel moderne contracten met een onderhoudsopgave heeft de opdrachtnemer evenveel belang bij het slagen van een project als de opdrachtgever. De opdrachtnemer blijft vaak langjarig verantwoordelijk. Dit vergroot de kans op een succesvolle duurzame samenwerking.

ONDERHOUD IN MODERNE CONTRACTEN		
	Totaal	%
Infra	8	0,8%
B&U	8	3,0%
Totaal	16	1,3%

- In 2020 was bij slechts 16 opdrachten sprake van een meerjarige onderhoudsopgave in een modern contract, 1,3% van het totaal aantal aanbestedingen. In de B&U werd het vaker (3%) toegepast dan in de Infra (0,8%).

- Sinds 2016, waar in 3,6% van de aanbestedingen sprake was van onderhoud in een modern contract, is het percentage teruggelopen naar slechts 1,3% in 2020.
- Het totale aantal moderne contracten (met en zonder meerjarig onderhoud) nam tussen 2020 en 2016 af van 311 tot 174. De terugval in aantal moderne contracten is groter in de B&U.

AANTAL MODERNE CONTRACTEN (MET EN ZONDER MEERJARIG ONDERHOUD)

	B&U	Infra	Totaal
2016	115	196	311
2017	101	146	247
2018	85	120	205
2019	65	135	200
2020	47	127	174

SELECTIECRITERIA DUURZAAMHEID

Selectiecriteria worden toegepast bij niet-openbare procedures. In deze procedures mag iedereen meedoen, maar beperkt de aanbestedende dienst het aantal inschrijvers om de kosten proportioneel te houden. De selectiecriteria zijn bedoeld voor het maken van een objectieve keuze van gegadigde bedrijven. Met alleen een selectiecriteria duurzaamheid kunnen bedrijven zich met een duurzame oplossing niet onderscheiden.

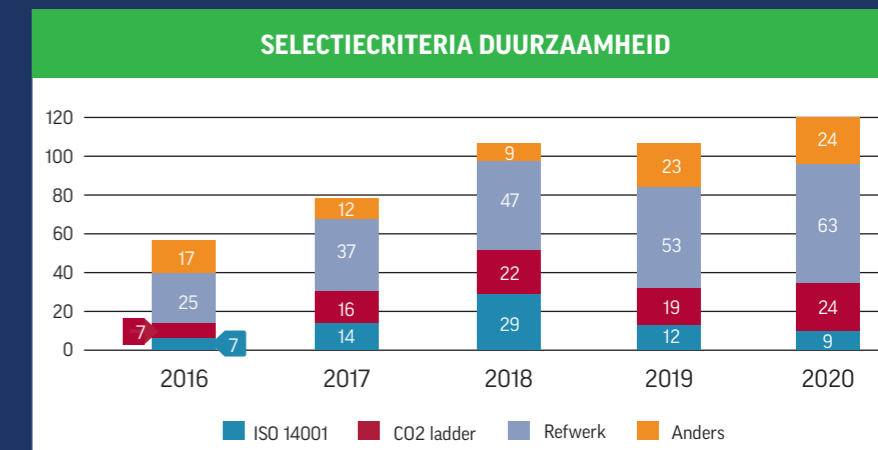
SELECTIECRITERIA DUURZAAM 2020

	Totaal	%
Infra 2019: 30 (3,2%)	44	4,50%
B&U 2019: 67 (24,3%)	67	25,10%
Totaal	111	8,9%

SELECTIECRITERIA DUURZAAM

CO ² - prestatieladder	24
ISO 14001	9
Duurzame referentiewerken	63
Visie	20
Overig	4

Totaal 120; een aanbesteder stelde meer dan 1 selectiecriteria.

MINIMUMEISEN DUURZAAMHEID

Minimumeisen aan een onderneming bepalen wie mag deelnemen aan een openbare aanbesteding en wie niet. Hoewel een minimumeis wordt geacht in proportioneel verband te staan met de aard en omvang van de opdracht, is er vaak geen direct verband tussen duurzaamheid in de opdracht en een ISO 14001 certificaat of trede op de CO₂-prestatieladder. Uitzondering ierop vormt de minimumeis van een duurzaam referentiewerk. In 2020 werd dat 34 keer gevraagd.

MINIMUMEISEN DUURZAAM 2020

	Totaal	%
Infra 2019: 171 (18,4%)	230	23,4%
B&U 2019: 44 (16,0%)	65	24,3%
Totaal	295	23,6%

MINIMUMEISEN DUURZAAM

CO ² - prestatieladder	123
ISO 14001	160
Duurzame referentiewerken	34
Overig	12

Diverse aanbestedende diensten vragen meer dan 1 minimumeis duurzaamheid.

- In 2020 werd in 23,6% van alle openbare aanbestedingen een minimumeis duurzaamheid gesteld. Dit was meer dan in 2019 (17,9%) en 2018 (13,2%).
- Het voorschrijven van minimale vereisten doet eerder afbreuk aan de duurzaamheidsambities dan hier aan bijdraagt. Als laagste prijs het zwaarst weegt in de gunning, is de kans groot dat opdrachtnemers minimale duurzaamheidseisen zo goedkoop mogelijk in plaats van zo goed mogelijk uitvoeren.
- Alleen bij de minimumeis van een duurzaam referentiewerk is er een direct verband met de daadwerkelijke opdracht. In 34 aanbestedingen werd dit als minimumeis gesteld.